

T7-507693

CUMARTESİ

YAZILARI

ATAOL BEHRAMOĞLU

Ölümünün Ellinci Yılında Sabahattin Ali

Bir kitap okur üzerinde neredeyse fiziksel denebilecek bir etki yaratabilir mi? Ortaokul öğrencisiyken okuduğum "Kuyucaklı Yusuf" beni tam böyle etkilemişti. Küçük bir memur olan roman kahramanı görevle ilçe dışındayken karısı **Muazzez**'e yapılan kötülükleri okuduğum bölümde bedenimden bir elektrik akımı geçer gibi olmuştu. Üzüntü ya da öfkeden daha farklı, daha fazla bir şeydi bu, düpedüz fiziksel bir etkiydi. "Kuyucaklı Yusuf"u ve **Sabahattin Ali** adını bir daha hiç unutmam...

Öteki yapıtlarını okuyuşumun tarihi daha sonralardır. **Nâzım Hikmet** gibi Sabahattin Ali de bizim liseli yıllarımızda yasaklı bir yazardı. Kitapları yayımlanmıyordu, eski baskıları bulmak ise olanaksız gibiydi. Bir "Akba" yayını olan (elime nereden, nasıl geçtiğini şimdi anımsamadığım) "Kuyucaklı Yusuf" kitabı bugünmüş gibi gözlerimin önünde... Toplu yapıtlarının yayımına ise, ölümünden yıllar sonra, 1960'ların ortalarında başlanabildi...

★★★

Yapıtlarını birbiri arkasına okudukça onun dünya çapında bir yazarımız olduğunu kavradım. "Kağnı"daki eşsiz yalınlığa, dramatizm ve betimleme gücüne; "Yeni Dünya"daki psikolojik irdeleyişlere; "Kürk Mantolu Madonna"daki derin romantizme; bütün bu yapıtlardaki hümanist, özgür ruha ancak çok büyük yazarlarda rastlanabilir... Çağdaş edebiyatımızdaki yerinin çok büyük önemi ise yeterince açıktır: **Ömer Seyfettin**'den **Sait Faik**'e uzanan bir çizgide Sabahattin Ali'nin hikâyeleri çağdaş Türk hikâyesinin belkemiği gibidir... "Kuyucaklı Yusuf" hiç kuşkusuz "İnce Memed"nin "ağabey"i, "İçimizdeki Şeytan", "Madonna" romanları ve "Sırça Köşk"te yer alanlarla öteki siyasal masallar kendi türlerinde öncü başyapıtlardır...

★★★

"İçimizdeki Şeytan"ın 1955'teki Rusça baskısına yazdığı önsözde Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali'yi şu sözlerle tanımlıyor:

"Sabahattin Ali Türk edebiyatının ilk devrimci-gerçekçi hikâyecisi ve romancısıdır. Türk edebiyatında Sabahattin'den çok önce natüralist, hatta eleştirel gerçekçi hikâyeciler ve romancılar vardır... Ama eleştirel gerçekçilikle sosyalist gerçekçilik arasında ve sosyalist gerçekçiliğin aşaması olan reformist, halkçı gerçekçiliğin Türkiye'de ilk hikâyeci ve romancısı Sabahattin'dir."

Yine Nâzım Hikmet'in 1943'te cezaevinden Sabahattin Ali'ye yazdığı mektuplardan birinde şu saptamayı okuyoruz: "...bizim edebiyata, aşağı yukarı bütün tabakalarıyla köylü girmeye başladı, bunda senin hizmetin büyüktür..."

★★★

Köy kökenli olmayan bir yazarın köy ve köylü konulu edebiyata öncülük etmesini nasıl açıklayacağız? Sanıyorum ki kişiliğiyle ve gördüğü eğitimle. Adaletsizliğe isyanla dolu, özgür kişiliği, piyade yüzbaşısı **Selahattin Bey**'in oğlu Sabahattin Ali'yi daha çocukluk yıllarında Türkiye'de halkın yaşadığı acımasız gerçeklikle karşılaştıracak, onu bu gerçekliğe duyarlı kılacaktır. Öğretmen okullarında ve daha sonra Almanya'da gördüğü eğitim ise düşünsel gelişimini sağlayacaktır. Arkadaşı **Niyazi Berkes**'in anılarından okuyoruz: "Geç vakitlere kadar Almanca doğa, bitki, hayvan dünyalarının nefis baskılı kitaplarını okumaya verirdi kendini. Psikoloji, felsefe klasikleri, hele edebiyat. Özellikle roman. Avrupa ve Amerika'nın çeşitli ülkelerindeki romancıları bizde onun kadar bilenine rastlamadım..... Marksist yazını, hem de asıllarından, iyi bildiğini çok iyi biliyorum. Sabahattin başka tür yazınların kimilerini de çok iyi biliyordu. Öyle olduğu halde, onun bilgiçlik tasladığını hiç görmedim. Solculuk 'ayet-i kerime' ciliği de yapmaz, o gibilerle alay ederdi... O sanki başka bir toplumdan aramıza düşmüş, sıradan olmayan, kendine özgü, çok kimsece 'acaip' bir insandı..."

★★★

Türk ve dünya edebiyatının seçkin yazarı Sabahattin Ali, 1948 yılında, 41 yaşında, başına indirilen sopa vuruşlarıyla öldürüldü. Cesedi aylar sonra bir sınırdaki bulunduğu tanınmaz durumdaydı... Katil olarak açıklanan kişinin sabıkalı olduğu, bir süre emniyet örgütünde çalıştığı duruşmalar sırasında ortaya çıktı. Dört yıla hüküm giyen bu kişi bir süre sonra 1950 Af Yasası'ndan yararlanarak serbest kaldı. Sabahattin Ali'nin cesedi, üzerinde ve çevresinde bulunan eşyaları ailesine verilmedi. Nerede gömülü olduğu da bilinmemektedir.

★★★

Bugün (18 Nisan Cumartesi) saat 20.30'da, Atatürk Kültür Merkezi Büyük Salonu'nda, ölümünün ellinci yılında Sabahattin Ali'yi anmak için toplanıyoruz... Aradan geçen yarım yüzyıl Sabahattin Ali'yi ve 40'li yılların karanlığında işlenen cinayeti unutturmadı... Sabahattin Ali'nin yapıtları, hiç kuşkusuz, yirminci yüzyıl Türk edebiyatının en değerli klasikleri arasında, önemleri gittikçe daha da anlaşılacak yerlerini koruyacak... Nazi ve faşist işbirlikçilerinin işlettiği cinayetin hesabı ise, bütün ayrıntılarıyla aydınlanıncaya kadar, sorulmaya devam edilecek...

